

Напрям № 8**Сучасні проблеми нормативно-правового регулювання сфери техніко-криміналістичного та судово-експертного забезпечення правосуддя***Галина Авдєєва*

кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, провідна наукова співробітниця НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Військові РФ вчинили в Україні безліч злочинів, серед яких - масові вбивства мирних громадян, знищення житлових і інфраструктурних об'єктів, мародерство, гвалтування та ін. Через це порушені права громадян України, які закріплені у Розділі I Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) та її протоколах №№ 1, 4, 6, 7, 12 і 13. [1, с. 116.]

Для фіксації воєнних злочинів РФ в Україні створили онлайн-архів [2]. Накопичення інформації в архіві є підготовчим етапом до розслідування воєнних злочинів, під час якого шляхом ретельного збирання процесуальних доказів буде доведена вина військових армії РФ і представників російської влади.

Розслідування масштабних воєнних злочинів передбачає дослідження безлічі подій і проведення великої кількості різних судових експертиз (судово-медичних, судово-балістичних, вибухотехнічних, екологічних та ін.). В умовах війни, коли багато судових експертів набули статусу біженців або внутрішньо переміщених осіб, перейшли до армії або територіальної оборони, зайнялися волонтерською діяльністю або виїхали за межі свого населеного пункту і не мають можливості виконувати свої професійні обов'язки, рівень навантаження судових експертів, які продовжили працювати, і терміни проведення експертиз збільшилися.

В ст. 69 Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що експертом у кримінальному провадженні може бути лише особа, яка «має право відповідно до Закону України "Про судову експертизу" на проведення експертизи». [3]. Судовий експерт згідно з цим законом має пройти тривале навчання в державній судово-експертній установі та отримати свідоцтво на право проведення судових експертиз. При цьому ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» містить заборону на проведення недержавними експертами криміналістичних (більше 30 видів), судово-медичних та судово-психіатричних судових експертиз. [4].

В Україні існують проблеми із залученням судово-медичного експерта, а суди в окремих випадках не визнають його висновки джерелами доказів у кримінальних провадженнях через те, що судово-медичні експертизи згідно зі ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» дозволено проводити виключно в

державних експертних установах, якими не є всі Бюро судово-медичних експертиз в Україні (вони належать до об'єктів комунальної власності). [5, с. 89].

У країнах-членах Ради Європи залучення експерта здійснюється згідно з «Керівними принципами щодо ролі призначених судом експертів у судових процесах держав – членів Ради Європи». Відповідно до п.п. 33, 34 даного документу суд може залучати як експерта будь-яку особу за наявності у неї певних спеціальних знань (або досвіду чи практичних навичок). [6]. Зокрема, в Італії кожна зі сторін має право залучати своїх «технічних консультантів» для проведення експертизи або рецензування експертних висновків (ст. 225 КПК Італії). [7]. Основним критерієм для обрання такої обізнаної особи є наявність у неї спеціальних знань у певній галузі.

В Україні висновки експертів віднесено до процесуальних джерел доказів (ст. 84 КПК України), а висновки спеціалістів – ні, хоча висновок спеціаліста відповідно до ст. 298¹ КПК України є процесуальним джерелом доказів при розслідуванні кримінальних проступків. Як експерт, так і спеціаліст несуть відповідальність, встановлену законом, за завідомо неправдивий висновок (ст. 70 та ст. 72 КПК України), а структура їх висновків співпадає. Не визнання висновку спеціаліста джерелом доказів створює необґрунтовані додаткові проблеми під час збирання доказів з використанням спеціальних знань, а саме: подвійне однакове дослідження, збільшення процесуальних витрат та термінів розслідування.

Особливої актуальності проблеми розширення можливостей використання спеціальних набули через створення в Україні представництва офісу прокурора Міжнародного кримінального суду для розслідування воєнних злочинів РФ. Розслідування масштабних злочинів потребує залучення великої кількості судових експертів і спеціалістів, економії часу та процесуальних ресурсів.

Для розширення можливостей використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів в умовах воєнного стану в Україні було б доцільним виключити зі ч. 1 ст. 69 КПК України обмеження щодо можливості набуття статусу судового експерта лише тим особам, які мають право «відповідно до Закону України «Про судову експертизу» на проведення експертизи». Це надало б можливість, як і в країнах-членах Ради Європи, залучати як експертів осіб, які мають необхідні для проведення експертизи знання і навички.

Висновки спеціалістів також було б корисним вважати процесуальним джерелом доказів не лише при розслідуванні кримінальних проступків, а й при розслідуванні воєнних злочинів. Тому перелік джерел доказів в ч. 2 ст. 84 треба доповнити словами «висновки спеціалістів».

Під час збирання доказів сторонам кримінального провадження потрібно надати можливість отримувати не лише висновки експертів і ревізій, а й висновки спеціалістів, доповнивши ч. 2 та ч. 3 ст. 93 КПК України словами «висновки спеціалістів».

Внесення таких змін і доповнень до КПК України дозволить встановити такий порядок залучення експертів і спеціалістів для проведення досліджень речових доказів, який існує в країнах-членах Європейського союзу і Ради

Європи, визнавати висновки спеціалістів джерелом доказів, що дозволить значно скоротити терміни розслідування злочинів в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сенаторова О.В. Права людини і збройні конфлікти: навчальний посібник. Київ: Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2018. 208 с.
2. Russia's war crimes. URL: <https://war.ukraine.ua/russia-war-crimes/> (дата звернення: 15.05.2022).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13.04.2012. Редакція від 14.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
4. Про судову експертизу. Закон України № 4038-XII від 25.02.1994. Редакція від 01.01.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.05.2022).
5. Авдєєва Г. К. Місце судової експертизи у науково-технічному забезпеченні слідчої діяльності в умовах змагального кримінального провадження. Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. праць / редкол.: В. І. Борисов та ін. Вип. 41. Харків: Право, 2021. С. 88-93.
6. Guidelines on the role of court-appointed experts in judicial proceedings of Council of Europe's Member States Document adopted by CEPEJ at its 24th Plenary meeting (Strasbourg, 11 – 12 December 2014). European commission for the efficiency of justice (CEPEJ). URL: <https://www.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/cepej/24-kerivni%20principu%20roli%20priznachenih.pdf> (дата звернення: 15.05.2022).
7. Codice di procedura penale Parte Prima (Кодекс кримінального процесу. Частина перша) Altalex eBook, 2011. Italy. URL: https://www.legislationline.org/download/id/4357/file/Italy_CPC_updated_till_2012_Part_1_it.pdf (дата звернення: 15.05.2022).